

**Recenzja dorobku naukowego dr. Marcina Rzepki,
w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk
humanistycznych, w dyscyplinie religioznawstwo,
prowadzonym na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego**

Stwierdzam, że dostarczona mi dokumentacja jest zgodna z wymogami proceduralnymi.

Postępowanie habilitacyjne, którego elementem jest niniejsza recenzja prowadzone jest w trybie ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.). Określa ona w art. 16 ust. 1, że „Do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która posiada stopień doktora oraz osiągnięcia naukowe, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej i wykazuje się istotną aktywnością naukową”. Podstawę tej oceny może stanowić:

- 1) dzieło opublikowane w całości lub w zasadniczej części, albo cykl publikacji powiązanych tematycznie;
- 2) zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne;
- 3) część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

W związku z czym moja opinia sformułowana została w dwóch częściach: I Oceny osiągnięcia naukowego (tytuł j.w.); II Oceny pozostałego dorobku naukowego i aktywności Habilitanta.

Ponieważ sylwetka naukowa dr. Marcina Rzepki została przedstawiona w Autoreferacie i jest dostępna na stronach Wydziału Filozoficznego UJ (zakładka: Postępowania habilitacyjne w toku), czuję się zwolniony z powinności jej szczegółowej prezentacji. Wspomnę zatem tylko, że Habilitant jest absolwentem dwóch kierunków studiów magisterskich: bułgarystyki (Instytut Filologii Słowiańskiej UJ) i iranistyki (Instytut Filologii Orientalnej UJ). Odbił studia doktoranckie na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, zwieńczone w roku 2008 uzyskaniem stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, na podstawie dysertacji *Językowe i kulturowe aspekty przekładu Biblii na języki irańskie - perski, kurdyjski*.

I Wkład w rozwój dyscypliny naukowej (ocena osiągnięcia naukowego)

W tym przypadku mamy do czynienia ze zgłoszonym tytułem osiągnięcia naukowego: „Apostołowie nowoczesności. Protestantyzm w Iranie w okresie autorytarnej modernizacji”. Jego podstawę stanowi publikacja samodzielnego autorstwa Habilitanta, pt. *Apostołowie nowoczesności. Protestantyzm w Iranie w okresie autorytarnej modernizacji*, Wydawnictwo LIBRON, Kraków 2019, ss. Monografia recenzowana, recenzje sporządzili: ks. prof. dr hab. Krzysztof Kościelniak i dr hab. Piotr Czarnecki.

Znaczenie podjętej problematyki i oryginalność jej ujęcia.

Badania dotyczące misji chrześcijańskich miały w ostatnich dziesięcioleciach pewną dynamikę, angażując w przeciwieństwie do okresów wcześniejszych (nazwijmy je umownie: opisowymi) podejście interdyscyplinarne z elementami heurystycznymi pozwalającymi na analizę z różnych perspektyw. Tradycyjne podejście było (jest) zwykle wyznaczone granicami państwowymi, koncentruje się na organizacjach i sylwetkach misjonarzy oraz materiale źródłowym dostępnym w językach zachodnich. Jednak – jak zauważyła swoim czasie Inger Marie Okkenhaug – najnowsza historiografia misji chrześcijańskich na Bliskim Wschodzie uległa poważnej zmianie podejścia, metodologii i źródeł. Elementami tej zmiany jest przesunięcie akcentu z narodowego na transnarodowy charakter procesów religijnych, nowe spojrzenie na dynamikę struktur lokalnych i uwzględnianie niezamierzonych, ale istotnych konsekwencji działań w omawianej sferze¹.

W przedstawionej do oceny monografii szczególnym okresem zainteresowania są lata 1921-1941. Praca obejmuje więc okres tzw. „autorytarnej modernizacji”. Były to zmiany szerokie w sensie społecznym i kulturowym, choć można spotkać opinie, że w konsekwencji dość powierzchowne. Bezsprzecznie był to bardzo dynamiczny czas w historii Iranu i ta dynamika określa strukturę analizy w jej dwóch aspektach: polityczno-społecznym i kulturoznawczym. Te dwa segmenty analityczno-narracyjne (interpretacyjne) wyznaczone są przez gwałtowne, w niektórych aspektach wręcz rewolucyjne przemiany struktur państwa, poczynając od zamachu stanu 1921 roku po obalenie szacha Rezy Pahlawiego w roku 1941. Takie ujęcie wymagało od Autora odpowiedniego przygotowania merytoryczno-metodologicznego w zakresie politologicznym oraz kulturoznawczym, precyzyjniej: religioznawczym².

Ważne jest zwrócenie uwagi na fakt, że od początku misje protestanckie na ziemiach irańskich (podobnie zresztą w innych krajach Bliskiego Wschodu czy Indii) działały na trzech polach: głoszenia i nauczania treści religijnych (przekazu wiary), pomocy medycznej i humanitarnej oraz edukacji na wszystkich szczeblach. Dystrybuowano Biblię, co wymagało poważnej pracy translacyjnej (i co jest poważną częścią zainteresowania i naukowej eksploracji dokonanej przez Habilitanta), rozpowszechniano inną literaturę religijną, organizowano kursy i konferencje, zachęcano do udziału w regularnych nabożeństwach,

¹ Okkenhaug I.M., *Christian Missions in The Middle East and the Ottoman Balkans: Education, Reform, And Failed Conversions, 1819–1967*, „International Journal of Middle East Studies”, 2015, v.47 (03), s.593.

² Jako autor niniejszej recenzji nie poczuwam się do jednakowego poziomu kompetencji w obu tych zakresach, przypisując ją sobie w większym stopniu odnośnie do problematyki religioznawczej (protestantologicznej i islamoznawczej), będącej przedmiotem moich zainteresowań i dorobku badawczego. Pamiętajmy jednak, że postępowanie habilitacyjne dotyczy dziedziny nauk humanistycznych w dyscyplinie religioznawstwo.

prowadzono indywidualną, tj. skierowaną do pojedynczych osób akcją ewangelizacyjną i formacyjną. Działalność medyczna, punkty szpitalne i kliniki, również te prowadzone przez wędrownych misjonarzy, odegrały swoją rolę, zwłaszcza w początkowym okresie, jakkolwiek wysokie koszty ich prowadzenia sprawiły, że aktywność ta słabła. Charakterystycznym przykładem działalności edukacyjnej mogą być: prezbiteriański Alborz College w Teheranie i anglikański Stuart Memorial College w Isfahanie.

W wyniku nacjonalistycznej polityki Rezy szacha w latach 1925-1941, zachodnie instytucje kształceniowo-wychowawcze zostały przejęte przez państwo, Kościoły lokalne lub zamknięte. Na ten okres przypada opisany w pracy proces przekazywania przez dotychczasowe struktury misyjne kompetencji administracyjno-organizacyjnych społecznościom miejscowym, co oznaczało ich uniezależnianie się od central zewnętrznych i wzmacniało znaczenie miejscowych nawróconych. Dynamiczniej działało się to we wspólnotach prezbiteriańskich i anglikańskich, wolniej w zielonoświątkowych, choć i tu następowało.

Trzeba jednak pamiętać, że nie tylko bezpośrednia skuteczność – nader ograniczona w omawianym czasie i terenie – mierzona sukcesami nawróceniowymi, ale także wysiłki nie skierowane bezpośrednio na cele religijne wytwarzały klimat i kształtowały okoliczności omawianych działań.

I tu dotykamy kwestii, na którą chcę szczególnie zwrócić uwagę przy wyrażaniu swojej opinii o wartości naukowej przedstawionego do oceny dorobku dr. Marcina Rzepki: gdyby oceniać tylko walor poznawczy, wynikający ze zgromadzenia faktów, dotarcia do nieopracowanych lub mało znanych materiałów archiwalnych, to i tak wypadłoby dobrze, ale tu mamy ambitniejsze zamierzenie ukazania obustronnej dynamiki - zmieniającego się państwa i zmieniającego się protestantyzmu.

Założenie Autora, że procesy modernizacyjne dotyczące społeczeństwa irańskiego wpłynęły na ewolucję nurtów protestanckich w tym kraju, wyznaczyło strukturę procesu badawczego i jego rezultatów zawartych w omawianej monografii. Zatem najbardziej wartościowa część pracy dotyczy moim zdaniem nie tyle opisu i analizy przemian społeczno-politycznych Iranu w wziętym pod uwagę okresie, ile wpływu jaki te przemiany miały na charakter (nową „tożsamość misyjną”: samoidentyfikację, cele i metody działań, stosunek do innych wspólnot chrześcijańskich itd.) denominacji protestanckich działających w tym państwie. Były to:

- przemiany zachodzące w światowym protestantyzmie: instytucjonalizacja i specjalizacja ruchu misyjnego; umiędzynarodowienie potrzeb społeczności lokalnych (s.54);
- kształtowanie się – wśród konwertytów, a w konsekwencji szerzej – tożsamości „perskojęzycznego Kościoła”;
- koncepcja unii kościelnej (prezbiterian i anglikanów); niezrealizowana, ale odwołująca się do wspólnoty językowej (s.312); związana z reformami i unifikacją życia społecznego, zwiększoną ruchliwością społeczną.

Pamiętamy, że protestantyzm w Iranie był i pozostaje zróżnicowany denominacyjnie; jest reprezentowany m.in. przez anglikanów (episkopalian), prezbiterian, luteranów, wspólnoty ewangelikalne (w tym bardzo ważnych i dynamicznych zielonoświątkowców). Zróżnicowanie to nakłada się na różnorodność etniczną i wyznaniową - Ormian, Asyryjczyków, Żydów, Kurdów, zaratusztrian, muzułmanów - do których kierowane były

działania misyjne i wśród których pozyskiwano konwertytów. Jak podkreśla Autor „w okresie formowania się misji protestanckich w Iranie skierowane były one niemalże w całości do społeczności chrześcijańskich, do Asyryjczyków oraz Ormian” (s.44). Później to się zmieniło.

Brytyjscy misjonarze działali na południu Persji na początku XIX w., wśród nich omówiony w monografii Henry Martyn (1781-1812), (m.in. s.39-41), który był kapłanem Kompanii Wschodnioindyjskiej i z pomocą Mirzy Sayyeda 'Alī Khana z Szirazu ukończył tłumaczenie Nowego Testamentu na język perski, by służyło jako narzędzie ewangelizacyjne wśród muzułmanów. W połączeniu z perskim tłumaczeniem hebrajskiej Biblii, będącym dziełem Williama Glena (ok. roku 1838) powstała kompletna wersja Księgi, dostępna dla perskiego czytelnika.

Postać Martyna jest ważna koncepcyjnie i strukturalnie dla zamierzenia badawczego dr. Marcina Rzepki przedstawionego w jego monografii, ponieważ przyjmuje on (Habilitation), że działalność misjonarza stała się zaczynem tego, co nazwane być może „nowoczesnym protestanckim ruchem misyjnym” (s.41). „Nowoczesność” jest jedną z kluczowych kategorii analitycznych w pracy, co znalazło wyraz w tytule monografii, gdzie mowa jest o „apostołach nowoczesności”. Ta nowoczesność ma kilka zaprezentowanych w niej poziomów; od „wprowadzanej przez druk, upowszechnianej poprzez książki”, co miało otwierać okres „misyjnej nowoczesności” inicjowanej przez Henry’ego Martyna właśnie, szeroko omówionych technik komunikacyjnych, prezentacyjnych, perswazyjnych (prelekcje, slajdy, projekcje filmowe, wystawy etc.) rozwijanych przez jego następców.

Jednak oprócz znamion „protestanckiej nowoczesności”, wyznaczonej przez „druk, nowoczesną edukację i system opieki zdrowotnej” (s.45), istnieje wymiar ideowy, można by rzec teologiczny, ukazujący zmieniające się podejście do roli, celów i powinności misjonarza. Posłużę się przykładem, którego nie ma w monografii dr. Rzepki, bo wybiega poza jej zakres, ale który dobrze oddaje te właśnie procesy jakie Autor w niej przedstawia. Howard Bliss (1860-1920), kierujący Syrian Protestant College w Bejrucie, ogłosił w roku 1920 tekst zatytułowany *Nowoczesny misjonarz*. Opierając się na swoim bogatym doświadczeniu z ewoluującym ruchem misyjnym na Bliskim Wschodzie, Bliss wzywał do redefinicji pracy misyjnej, która miała kłaść nacisk na czyny i przykład, a nie prosty prozelityzm. „Nowoczesny misjonarz” to taki, który przyjmuje, że chrześcijaństwo nie jest „jedynym kanałem, przez który przekazywana jest boska i zbawcza prawda [...] przybywa, by dopełnić, a nie wniesć nowe. Modli się za wszystkich ludzi ze współczuciem - za wszystkie meczety, świątynie i synagogi, tak samo jak za wszystkie kościoły”³.

Metoda i źródła

Zastosowaną przez siebie metodę Habilitation określił jako metodę historyczną, ale nie jedynie „próbę rekonstrukcji procesu historycznego, lecz także ukazanie powiązań, zależności oraz sposobów wytwarzania różnic i ustanawiania granic między wspólnotami oraz o nakreślenie działań zmierzających do konstruowania tożsamości protestanckiej w

³ Bliss H.S., *The Modern Missionary*, „Atlantic Monthly”, May 1920. Cyt. za: Makdisi U., *Artillery of Heaven. American Missionaries and the Failed Conversion of the Middle East*, Cornell University Press, Ithaca 2008, s. 214.

pozaeuropejskiej przestrzeni kulturowej”, z odwołaniami do „kategorii wypracowanych na gruncie historii globalnej oraz transkulturowej” (Autoreferat, s.3)⁴.

W mojej ocenie, mamy tu do czynienia z poprawną metodologicznie analizą, w znacznym stopniu opartą na niewykorzystywanych dotąd danych pochodzących z archiwów kościelnych (misyjnych) omawianych wyznań, literaturze źródłowej (relacjach, sprawozdaniach, wspomnieniach itp.) oraz korpusie opracowań: monografii, prac zbiorowych i artykułów w periodykach specjalistycznych. Wśród tych pierwszych wskazać należy kwerendę Autora w Flower Pentecostal Heritage Center w Springfield oraz Lutheran Orient Mission Society w St. Paul; obie instytucje to archiwa amerykańskie. Anglikańskie archiwa Church Missionary Society (Birmingham) oraz zasoby biblioteki Pałacu Lambeth. Do tego dokumenty z biblioteki Princeton Theological Seminary, dostępne w wersji elektronicznej materiały pochodzące z londyńskiego National Archive, British Library i International Institute of Social History w Amsterdamie. Jak podkreśla Badacz, „Niezwykle istotna z punktu widzenia pracy okazała się kwerenda w niewielkiej bibliotece kościoła prezbiteriańskiego w Teheranie. Znajdują się w niej wczesne druki misyjne, czasopisma i raporty” (Autoreferat, s.4). Można zatem stwierdzić, że zarówno pod względem doboru, charakteru zbiorów i ich geograficznej różnorodności, dołożono należnych starań wszechstronnego naświetlenia omawianych zagadnień.

Można zatem uznać, że zaletą ocenianej monografii jest to, że łączy ona wartość informacyjno-poznawczą, faktograficzną, z pogłębioną analizą dynamiki omawianych procesów, ukazanych na szerokim tle przemian społeczno-politycznych. Pierwsza jest oparta na materiale źródłowym, w licznych przypadkach odsłanianym po raz pierwszy, pochodzącym z archiwów misyjnych, także tych małych, lokalnych, społeczno-kulturową historią działań misyjnych wśród różnych grup etniczno-wyznaniowych Iranu, prowadzoną przez różne wspólnoty Kościołów tradycji protestanckiej (choć nie tylko, bo są tu np. bahaici). Druga pokazuje współzależność procesów z zakresu polityki i religii, dynamiki, jaka rozwinęła się wśród tych misjonarzy, ich zmieniających się postaw wobec kraju i społeczeństwa, w którym pracowali. Przeanalizowany został nie tylko ich wpływ na społeczność lokalną, ale także stopień, w jakim misjonarze zostali poddani wpływowi lub zmienieni w wyniku własnej działalności i przez społeczeństwo, w którym pracowali. „Misjonarze reprezentowali w Iranie, a jednocześnie po powrocie do swoich krajów stawali się reprezentantami tych grup, wśród których prowadzili pracę” (*Apostołowie...*, s.161).

Bardzo interesującą częścią analiz jest wskazanie na zróżnicowanie wewnętrzne wspólnot organizujących działalność misyjną na terenie Iranu, odnośnie do strategii tych działań. Szczególnie ugrupowań pentekostalnych z początków XX wieku, nieufnie nastawionych do „nowoczesnych” form ewangelizacyjnych „nadmiernie skoncentrowanych na problemach społecznych, a nie religijnych” (s.55).

⁴ Nie przywiązywałbym dużej wagi do tych kategorii, ich nadmierne akcentowanie może wywołać wrażenie sztuczności, ponieważ nie są tu szczególnie odkrywcze poznawczo. Podobnie, mam pewien kłopot z rozeznaniem w jakim znaczeniu Autor używa określenia „globalne chrześcijaństwo”? Przy okazji chcę zwrócić uwagę na nadużywanie przymiotnika „partykularny”. Jego znaczenie w języku polskim nie do końca pokrywa się z angielskim, a ponadto – co powinno być Autorowi wiadome – termin posiada także określony sens teologiczny. Występując w nazwach niektórych wspólnot, wskazuje na ich tożsamość doktrynalną (np. *Particular Baptists* vs *General Baptists*), stąd mogą tu wynikać pewne niejasności.

Omawiana książka jest napisana językiem jasnym i zrozumiałym, dobrą polszczyzną, która tylko w nielicznych przypadkach budzić może zastrzeżenia (patrz przyp. 4). Konstrukcyjnie poprawna, z drobnymi potknięciami – np. nie rozumiem zasady „Indeksu grup etnicznych, narodowych i wyznaniowych” (s.347-348), w którym są bahaici i jezydzi, a nie ma anglikanów, prezbiterian, luteranów czy zielonoświątkowców?

Ocenie podlega całość dorobku i działalności Habilitanta, ale zasadniczym elementem – decydującym – jest poziom naukowy i stopień nowatorstwa części wyodrębnionej tutaj jako „Apostołowie nowoczesności. Protestantyzm w Iranie w okresie autorytarnej modernizacji”. Na pytanie czy jest on znaczący moja odpowiedź jest twierdząca. Znajduję wystarczające przesłanki do stwierdzenia jej znacznego wkładu w rozwój dyscypliny *religioznawstwo*.

II Ocena pozostałego dorobku naukowego Habilitanta (ocena aktywności naukowej)⁵

Dr Marcin Rzepka przedstawił do oceny jeszcze dwie publikacje o charakterze monograficznym, do których odniosę się w kolejności ich ogłoszenia drukiem.

Pierwszą, *Konfesyjność przekładu. Kulturowa historia kurdyjskich tłumaczeń Biblii*, Wydawnictwo Naukowe UPJPII, Kraków 2013, postrzegam jako owocną i wartościową próbę przedstawienia tytułowego zagadnienia (tłumaczeń) na szerokim tle uwarunkowań historycznych i kulturowych ludności kurdyjskiej oraz posługujących się tym językiem Ormian. Dzieje przekładów stają się tu zatem sposobem w jaki zaprezentowana jest i zinterpretowana ogólniejsza strategia misyjna, będąca wyrazem zarówno subiektywnej strony procesu translacyjnego (misjonarza-tłumacza i konwertyty; ideologiczne i emocjonalne przygotowanie pierwszego i przemiana drugiego, nie tylko w sferze religijnej, ale szerzej: społecznej, kulturowej), jak i złożoności sytuacji społeczno-politycznej obszaru działań. Książka w istocie jest zwięzłą choć żywą historią kulturową, nawet nie tyle „tłumaczeń Biblii”, ile próbą odtworzenia interakcji między tym co miejscowe, a tym co „importowane”.

Druga monografia, *Prayer and Protest. The Protestant Communities in Revolutionary Iran*, Unum Press, Kraków 2017, dotyczy stosunkowo mało rozpoznanego aspektu przemian związanych z rewolucją irańską, jakim jest jej wpływ na różne wspólnoty o charakterze protestanckim, działające na objętych nią terenach. Także dramatycznych niekiedy losów w tym burzliwym okresie. Dwie stosunkowo niedawne prace poświęcone zbliżonej problematyce: Eliz Sanasarian, *Religious Minorities in Iran* (Cambridge University Press, Cambridge 2004 [2000]) i A. Christian van Gorder, *Christianity in Persia and the Status of Non-Muslims in Modern Iran* (Lexington Books, Lanham 2010), nie są tu „konkurencją”. Zwłaszcza pierwsza, mająca cechy encyklopedycznej lapidarności; druga już prędzej, np. rozdziały: (5) *Modern Protestant Missionary Efforts in Persia*⁶ i (6) *Non-Muslims and the Islamic Revolution of 1979*. Van Gorder momentami wnikliwie odnosi się do stereotypów i nieporozumień dotyczących stosunku muzułmańskiej większości do chrześcijan, co jest także wartością omawianego dorobku Habilitanta. Z monografii dr.

⁵ Ponieważ ustawowa procedura zobowiązuje habilitanta do przedstawienia „wybranych, kilku najlepszych prac niewchodzących w skład tego [naukowego – ocenianego osobno PS] osiągnięcia, w celu oceny istotnej aktywności naukowej”, nie będę odnosił się szczegółowo do każdej, lecz do wybranych, w moich oczach najwartościowszych publikacji, z zaprezentowanego, obszernego dorobku Autora.

⁶ Dziwny zabieg Gordera – w tak zatytułowanym rozdziale znajdujemy część pt. *Russian Orthodox Missions in Urmiah* (s.142-143)?

Rzepki przebija doza erudycji pozwalająca na stwierdzenie jego dużych kompetencji w zakresie historii i mechanizmów społeczno-politycznych kształtujących rzeczywistość irańską w różnych okresach.

Drukiem ogłoszona została jeszcze jedna pozycja zwarta, autorstwa Marcina Rzepki, *Translacja i konwersja. Językowe i kulturowe aspekty przekładu Ewangelii na język perski*, Wydawnictwo Naukowe UPJPII, Kraków 2012. Ponieważ jest to zmieniona wersja dysertacji doktorskiej, jak rozumiem, zalicza się do dorobku przedhabilitacyjnego.

Monografie te, zarówno pod względem merytorycznym jak i metodologiczno-formalnym, może być uznana za wartościowy i interesujący wkład w rozwój naszej wiedzy na temat kulturotwórczej roli tekstów biblijnych.

Ten zakres zainteresowań i kompetencji Habilitanta ma swoją kontynuację następnych publikacjach.

Dr Marcin Rzepka przedstawił do oceny również 4 tłumaczone i opatrzone przez siebie komentarzem naukowym teksty perskie, które ukazały się w pracy (antologii) pod red. A. Krasnowolskiej, R. Rusek-Kowalskiej, M. Rzepki, *Irańskie drogi do nowoczesności. Projekty. Idee. Manifesty*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014. Do tego 15 tekstów (rozdziałów) w monografiach zbiorowych, w języku polskim, angielskim i rosyjskim. W większości na tematy kurdyjskie i irańskie oraz afgańskie. Zgłoszono 14 artykułów naukowych, z których 5 jest w języku angielskim (w ukazującym się w Krakowie periodyku „Orientalia Christiana Cracoviensia”; jeden przetłumaczony na język kurdyjski, opublikowany za granicą).

Jak widać, cechą charakterystyczną zainteresowań naukowych Habilitanta i będącego ich rezultatem dorobku jest jasno zakreślony obszar badań, który sam zainteresowany określił jako:

- Kościoły protestanckie w Iranie (szerzej na Bliskim Wschodzie);
- chrześcijanie tradycji wschodniosyryjskiej;
- dialog chrześcijańsko-muzułmański (Autoreferat, s.8-9).

Dziwić może niewskazanie tu przez dr. Rzepkę problematyki dotyczącej Afganistanu, stanowiącej (w różnym zakresie i ujęciach) istotny objętościowo i poznawczo segment jego zainteresowań.

Habilitant uczestniczył w 3 projektach badawczych, z których jednym kierował (Irańscy chrześcijanie wobec Rewolucji Islamskiej 1979 roku). Dwa pozostałe dotyczyły Iranu i Kurdów, wykorzystane zostały głównie do kontaktów osobistych i pracy w archiwach irańskich, amerykańskich, brytyjskich i holenderskich. Brał czynny udział w 38 sympozjach i konferencjach naukowych, w tym 7 zagranicznych (m.in. w USA, Izraelu Szwecji, Anglii), których tematyka po części pokrywa się z opublikowanym dorobkiem i konsekwentnie dotyczy w większości szeroko rozumianego religijnego i kulturowego spotkania Wschodu z Zachodem. Odbił dwa staże w zagranicznych ośrodkach naukowych. Jest członkiem trzech towarzystw naukowych, w tym dwóch zagranicznych (Society for Pentecostal Studies; Societas Iranologica Europaea).

Dorobek dydaktyczny nie jest w szczególności imponujący ilościowo (np. 6 wypromowanych licencjatów, co może być wynikiem wewnętrznych regulacji instytucjonalnych), ale prowadzone cykle wykładów i współpraca na tym polu z innymi jednostkami, związane są kompetencyjnie z całokształtem zainteresowań naukowych

Habilitanta. W połączeniu z działalnością organizacyjną w ramach programu Erasmus, współpracą z Uniwersytetem Trzeciego Wieku, popularyzacją wiedzy przez publikacje i odczyty, może być ocenione pozytywnie.

Podsumowanie:

Dorobek Habilitanta jest bogaty, dość rozległy w zainteresowaniach, przy czym ukierunkowany w stopniu pozwalającym mówić o własnym obliczu badawczym. Geograficznie wyznaczają go Iran, szerzej Bliski Wschód, i Afganistan, w mniejszym stopniu Indie. Tematycznie: chrześcijaństwo - tradycyjne Kościoły wschodnie i przenikające tu wspólnoty protestanckie, z silnym zainteresowaniem nurtem zielonoświątkowym – oraz islam w stopniu wyznaczonym przez konfrontacje i dialog z innymi religiami. Ten pierwszy segment w mojej ocenie jest najwartościowszy, zarówno w rezultatach publikacyjnych, jak i aktywności grantowej, konferencyjnej, popularyzatorskiej – zapewne też dydaktycznej, choć o tym mniej mogę powiedzieć.

Na podkreślenie zasługuje w podejściu dr. Marcina Rzepki szeroki kontekst interpretacyjny, baza faktograficzna, staranność w docieraniu do bogactwa znaczeń. Co jednocześnie sprawia pewien kłopot w przyporządkowaniu go według kryteriów dyscyplin naukowych. Na pewno zauważalny i wartościowy jest komponent politologiczny i kulturoznawczy. Czy bardziej mamy do czynienia z politologią religii, czy częścią analizy religioznawczej, którą można by nazwać „misjologią protestantologiczną”? Nie jest to pytanie o pierwszorzędny znaczeniu. Religioznawstwo zawsze aspirowało do wieloaspektowości ujęcia, wykorzystywania interdyscyplinarnego dorobku, a w swoich początkach wyrastało z językoznawczych korzeni. Szerokość filologicznego przygotowania – sławistycznego i orientalistycznego – swoboda w operowaniu kategoriami z zakresu nauk o polityce i antropologii kulturowej, charakteryzujące Habilitanta, każą mi z uznaniem odnieść się do kolejnych etapów jego kariery naukowej i jej rezultatów. Zwracam przy tym uwagę, że byłoby wskazane, by dr Rzepka w większym stopniu poświęcił się rozpoznaniu i zwracał uwagę na zróżnicowanie ideowe (teologiczne) różnych nurtów protestanckich, z pozoru bliskich sobie. Istotniejsze niż się z pozoru wydaje, są różnice nie tylko między wspólnotami „tradycyjnej” reformacji (luteranami, presbiterianami, kongregacjonalistami, anglikanami) a nurtem zielonoświątkowym, ale także między tymi pierwszymi wzajemnie.

Można także sądzić, że wnikliwy recenzent wymienionych wyżej prac, z większymi od piszącego te słowa kompetencjami językowymi, miałby więcej do powiedzenia w kwestiach czysto lingwistycznych. Jednak, podejmując się jako religioznawca zainteresowany w swojej działalności badawczej zagadnieniami rozwoju religijnej myśli protestanckiej i problematyką islamu, oceny dorobku dr. Marcina Rzepki pod względem jego naukowej wartości, stwierdzam, że jest ona duża i może być podstawą do nadania mu stopnia naukowego doktora habilitowanego w *dziedzinie nauk humanistycznych*, w dyscyplinie *religioznawstwo*.

Konkluzja:

Łączna ocena dorobku naukowego, organizacyjnego i dydaktycznego wyznacza konkluzję mojej oceny. W formacie zgłoszonym do oceny jako „osiągnięcie naukowe”.

dorobek dr. Marcina Rzepki jest wystarczający do nadania mu stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych z zakresu religioznawstwa, zgodnie z Ustawą z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.).

Dr Stasz

